

УДК 821.111(73)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/32.214682>

Наталія ТЕЛЕГІНА,
orcid.org/0000-0002-3181-6745
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) teleginanatalia@yahoo.com

Надія РАДЕЦЬКА,
orcid.org/0000-0002-0000-1148
студентка II курсу магістратури факультету іноземних мов
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) radetska07@gmail.com

ХРОНОТОП ДОРОГИ В РОМАНІ ТОНІ МОРРИСОН “А МЕРСИ”

Сучасні наукові розвідки вважають хронотоп чи не найбільш багатofункціональним і багатогранним серед усіх аспектів аналізу художнього тексту. Хронотоп напряму пов'язує з образом людини в художньому творі, а також зі світоглядом і творчим задумом автора.

Аналіз хронотопу роману Тоні Моррісон “А Мерси” не проводився, що забезпечує актуальність дослідження.

Метою дослідження є аналіз роману Тоні Моррісон “А Мерси” під кутом зору хронотопу дороги.

Під час розгляду хронотопу дороги дослідники акцентують можливість виникнення метафоричного і символічного значень дороги в художніх творах.

У статті доведено, що топос шляху в романі не обмежується семантикою дороги, що реально існує, а набуває метафоричного значення життєвого шляху. Хронотоп дороги напряму пов'язаний з образами героїв, зміною їхніх соціальних статусів, розвитком їхніх особистостей. Флоренс розпочинає свій шлях як рабиня за соціальним статусом, а закінчує його в рамках роману як людина, для якої рабство стало її внутрішньою сутністю. Метафоричне значення дороги Флоренс – це дорога у свідоме психологічне рабство. На відміну від Флоренс, індіанка Ліна має прагнення самоідентифікації. Вона внутрішньо опирається рабству, у яке її заганяють пресвітеріани. Її продають як рабиню, хоча вона була народжена вільною. Духовно Ліна не перетворюється на рабиню, хоча віддано служить Джейкобу Ваарку і його дружині. У метафоричному значенні дорога Ліни – це дорога до соціального статусу рабині. Дорога Джейкоба Ваарка нерозривно пов'язана зі змінами в його поглядах і особистості. На початку шляху він противник рабства. Але зустрічі в дорозі впливають на його погляди і життя, і згодом він наживається на жорстокій експлуатації рабської праці на плантаціях цукрового очерету на Барбадосі. Метафоричне значення дороги Джейкоба Ваарка – це дорога до визнання рабства і рабовласництва.

Дороги героїв роману набувають символічного значення. У сукупності вони символізують шлях розвитку колоній Північної Америки в XVII столітті. У розглянутому романі завдяки метафоризації і символіці простежується роль хронотопу дороги в забезпеченні самобутності і своєрідності авторської трактовки обраної теми – теми позбавлення кольорового населення прав і свобод, узаконення рабовласництва, укорінення його у свідомості колонізаторів.

Ключові слова: хронотоп, герой, метафоричний, символічний, дорога.

Nataliya TELEGINA,
orcid.org/0000-0002-3181-6745
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English Philology
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) teleginanatalia@yahoo.com

Nadiia RADETSKA,
orcid.org/0000-0002-0000-1148
Student at the Foreign Languages Department
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) radetska07@gmail.com

THE CHRONOTOPE OF THE ROAD IN TONY MORRISON'S NOVEL “A MERCY”

Modern scientific investigations consider chronotope to be almost the most multifunctional and multifaceted of the aspects of the fictional text analysis. Chronotope is directly linked with the characters and with the author's worldview and creative vision.

The analysis of the chronotope of Toni Morrison's novel "A Mercy" hasn't been made, what provides the relevance of the subject of this investigation.

The objective of this investigation is to analyze Toni Morrison's novel "A Mercy" from the perspective of the chronotope of the road.

Considering the chronotope of the road the investigators point out the opportunity of the emerging of metaphorical and symbolic meanings of the road in literary works. The article proves that the topos of the road in this novel is not restricted to the semantic meaning of a real road but acquires the metaphorical meaning of a life journey. The chronotope of the road is directly linked with the characters, with the changes in their social positions and with their individual development. Florens starts her journey as a slave by her social status and finishes it within the frames of the novel as a "slave by choice". The metaphorical meaning of the road Florens takes implies the way to the conscious psychological slavery. Unlike her, Lina, an Indian, strives for self-identity. She internally resists the slavery, the Presbyterians force her to accept. They sell her as a slave, though she was born free. Psychologically Lina is far from being a slave, though she serves loyally to Jacob Vaark and his wife. The metaphorical meaning of Lina's way is the way to the social status of a slave. The road Jacob takes is integrally related to the changes observed in his views and personality. While going South he condemned slavery, but staying in Maryland and the meeting on the way back influenced his views and his life and later he profited from brutal exploitation of the slaves on the sugar cane plantations in Barbados. The metaphorical meaning of the road Jacob takes is the way to the acceptance of slavery and to slave holding.

The roads, the characters find themselves on or take, little by little, acquire symbolic meaning. These roads taken all together symbolize the way of development of North American colonies in the XVIIth century – the way to the legitimization of slavery. Thanks to metaphorization and symbolization the chronotope of the road provides the distinctiveness and the uniqueness of the author's treatment of the chosen subjects – the subject of the legitimization of slavery and its taking roots among the colonizers, as well as the subject of the ways of depriving colored people of their rights and freedom.

Key words: *chronotope, character, metaphorical, symbolic, road.*

Постановка проблеми. Роман "А Мерси" Тоні Моррісон, лауреатки Нобелівської премії в галузі літератури, вийшов у 2008 р. У ньому письменниця звертається до передісторії Сполучених Штатів Америки (далі – США). Дія твору відбувається в XVII ст., ву період, коли США як держави ще не існувало, а територія була розділена між корінним населенням та колоністами з Англії, Португалії та Голландії. У зв'язку із цим часопросторові відносини набувають в цьому романі особливої ваги і становлять інтерес не тільки як сюжетоутворюючий чинник, а і як фактор самобутності і специфічності створеної автором і зумовленої його світоглядом і творчим задумом моделі уявного світу, наближеної до світу реального.

Аналіз досліджень показав, що творчість Тоні Моррісон досліджували як вітчизняні, так і закордонні літературознавці (Джон Н. Дюваль, Філіп Пейдж, У. Райс, Д. Матус, Т. Харріс, В. Сміт, К. Ч. Дейвіс, М. Коппард, І. Гусарова, О. Піскун, Т. Денисова, Н. Висоцька, С. Пухната). Найбільша увага приділялася романам «Кохана» і «Джаз». Порівняно з іншими романами Тоні Моррісон роман "А Мерси" є малодослідженим. Питання когнітивного підходу до наративу, присвяченого травматичному психологічному досвіду, на матеріалі цього роману розглядала Джайя Шривастава з індійського технологічного інституту міста Індор (Shrivastava, Varghese, 2016). Аналізу ідейно-художніх особливостей роману присвятила свою працю О. Карасик, яка стверджує, що цей твір частково можна назвати історичним, оскільки Т. Моррісон досить детально відтво-

рила реалії Нового Світу XVII ст. (Карасик, 2010). Я. Бистров і Н. Телегіна дослідили феномен поліфонії в цьому творі і довели, що структура твору відповідає формі музичної фуґи (Bystrov, Telegina, 2020).

Поняття хронотопу як формально-змістової категорії літератури поширилося в середині 70-х рр. XX ст. у зв'язку з ознайомленням широкого кола літературознавців з опублікованою в цей час роботою М. Бахтіна «Форми времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике». Художній хронотоп, за М. Бахтіним, – це істотний взаємозв'язок часових та просторових відносин, художньо освоєних в літературі. Уведено вченим у літературознавчий контекст поняття хронотопу відкрило новий напрям досліджень у галузі літературознавства. М. Бахтін стверджував, що всякий вступ у сферу змістів відбувається тільки через хронотоп (Бахтин, 1979). Н. Копистянська зауважує, що хронотоп серед багатьох аспектів аналізу й інтерпретації художнього тексту є найбільш багатофункціональним та багатогранним. На її думку, немає такого елемента твору, який би так чи інакше, прямо чи опосередковано не був залежним від часу і простору, якщо їх розуміти не тільки як місце і перебіг подій (Копистянська, 2012). За визначенням В. Кухаренка, «<...> художній твір – унікальна структурна організація трьох основних змістових універсалій тексту: Людини, Часу і Простору» (Кухаренко, 2003: 96). Тому, на його думку, часопростір як формально-змістова категорія визначає образ людини в літературі і дозволяє розглянути поетику

художнього твору, дослідити манеру авторської оповіді й особливості художньо-стильових засобів. О. Шупта-В'язовська висловила думку, «<...> що потенційна вагомість літературознавчого терміна М. Бахтіна полягала в поєднанні часу і простору в людині; учений зрозумів, що саме людина є найбільш очевидним і довершеним випадком єдності часу і простору, просторовою репрезентацією часу, тому його теорія хронотопу не випадково прямо пов'язана з образом людини в художньому творі» (Шупта-В'язовська, 2007: 50).

Мета статті – зробити аналіз роману Тоні Моррісон "A Mercy" під кутом зору хронотопу дороги.

Відповідно до мети поставлені такі завдання:

- проаналізувати хронотоп дороги в романі;
- продемонструвати, як хронотоп дороги пов'язаний з образами героїв роману;
- визначити метафоричні значення дороги в цьому романі;
- виявити символіку, закладену у твір через хронотоп дороги.

Виклад основного матеріалу. Роман Тоні Моррісон "A Mercy" є цікавим з погляду специфіки просторово-часових відносин. У ньому залежно від рівнів сюжетного розгортання представлено кілька видів хронотопу, одним з яких є хронотоп дороги. Ю. Лотман стверджує, що дорога – це носій хронотопних цінностей (Лотман, 1997: 290). Майже жоден твір не обходиться без тих чи інших варіантів дорожнього мотиву, оскільки він забезпечує широкий панорамний огляд і просторово-часову єдність тексту. До мотиву дороги зверталися письменники світової літератури від античності до сьогодення. Хронотоп дороги відіграє важливу роль у символіці художнього твору. Дорога в літературному тексті може бути символом життя людини, соціуму, існування певних верств суспільства, конкретної епохи, історичного розвитку країни, символом долі всього людства. На метафоричне значення дороги в художньому творі вказував М. Бахтін, який, розглядаючи особливості хронотопу дороги, зазначав, що можливе злиття реального просторового шляху із життєвим шляхом, особливо в його переломних моментах (Бахтін, 1979).

Роман Тоні Моррісон "A Mercy" починається з опису чорношкірою рабинею складного шляху до коханого, який вона готова подолати, незважаючи на перешкоди. Але це не єдина дорога, описана в романі. Дорога для героїв роману Тоні Моррісон завжди виявляється важкою та насиченою різними перешкодами. Флоренс, чорношкіра рабиня з ферми Ваарків, від імені якої починається оповідь, не вперше проходить складний шлях.

Вона росла на плантації одного з Південних Штатів. Коли у власника плантації сеньйора Д'Ортеги не знайшлося достатньо грошей, щоб повернути борг Джейкобу Ваарку, той запропонував віддати йому мати Флоренс, проте мати вмовила його забрати її дочку, щоб залишитись із маленьким сином: "A minha mãe begs no. Her baby boy is still at her breasts. Take the girl, she says, my daughter, she says. Me. Me." (Morrison, 2009: 8). Перша дорога Флоренс розпочалася після глибокої психологічної травми – її мати віддала її і залишилася із братом. Дівчинка почувалася покинутою в холодному та небезпечному світі із жорстокими людьми: "A woman comes to me. And says stand up. I do and she takes my cloak from my shoulders. Then my wooden shoes. She walks away" (Morrison, 2009: 8).

Мета, з якою герой вирушає в дорогу, може бути визначена особистими пристрастями, вірністю слову, особистою вдячністю, почуттям відданості тощо. Другий раз Флоренс вирушає в дорогу у зв'язку із хворобою Ребекки Ваарк. Їй доручено знайти коваля, який міг би цілоти хазяйку. Але ця дорога для неї бажана, тому що вона кохає коваля. Важливою особливістю хронотопу дороги є несподівані перешкоди в дорозі. На шляху до коханого Флоренс стикається і низкою перешкод: "My journey to you is hard and long <...>" (Morrison, 2009: 159). Фургон братів Ней, яким Флоренс повинна була їхати до коваля, затримався. Було вже темно. Брати Ней вирішили зупинитися біля таверни, щоб напоїти коней, і зайшли в середину. Флоренс знала, що їй не треба залишатися наодинці з незнайомими чоловіками, які і так вже розпускали руки, і вона вирішує йти пішки через ліс: "I have to choose quick. I choose you. I go west into the trees. Everything I want is west. You" (Morrison, 2009: 48). Ідучи лісом, дівчина загубилась: "Hard as I try I lose the road" (Morrison, 2009: 48). Голодна, самотня, налякана, вона вимушена заночувати в лісі. Хронотоп дороги передбачає наявність не тільки перешкод, але й зустрічей. Зустрічі можуть бути як позитивними, так і негативними. Знайомство Флоренс із Вдовою спочатку здається везінням. Вдова її прихистила і нагодувала. Але потім з'являються «гості» Вдови, які до цього часу ще ніколи не бачили чорношкірої людини. Їхня реакція не тільки шокує, але і лякає Флоренс, оскільки ці радикально налаштовані пуритани прийняли її за диявола: "He retrieves his stick, points it at me saying who be this? One of the women covers her eyes saying God help us. The little girl wails and rocks back and forth" (Morrison, 2009: 131). Неочікувані ситуації, які створюють небезпеку для героя, часто виникають в дорозі, але

дорога дарує і зустрічі, які несуть порятунок. Порятунком для Флоренс стає дочка Вдови, якій самій загрожує смерть, оскільки ревні пуритани вважають її відьмою. Необхідно зауважити, що дорога в романі зазвичай є не просто дорогою. Часто вибір дороги – це вибір життєвого шляху. Свою першу дорогу – на ферму Ваарків – Флоренс не обирала, її за неї обрала її матір, яка відмовилася від неї, як уважала Флоренс, але, по суті, урятувала її від жахливої долі рабині на плантаторському Півдні. На фермі Ваарків ніхто не ставився до Флоренс як до рабині. Вона стала частиною дому, працювала разом із хазяйкою й іншими робітницями на фермі. Її друга дорога – до коваля – обрана нею самою, незважаючи на те, що відправила її до нього хазяйка. Флоренс бажала йти цим шляхом, незважаючи на труднощі. Народжена рабинею і не здатна забути психологічну травму, завдану їй матір'ю, вона швидко стала рабою власних почуттів і бажань, незважаючи на відносно вільне життя на фермі Ваарків. Дівчина була тихою та полохливою, боялася зробити щось не так, завжди намагалася догоджати всім мешканцям будинку, ласкаво та із вдячністю посміхаючись на будь-яку дрібну ознаку прихильності, щоб знову не бути покинутою: “Not only was she consistently trustworthy, she was deeply grateful for every shred of affection, any pat on the head, any smile of approval” (Morrison, 2009: 72). Так вона поводить з ковалем, коли закохується в нього. Для неї цілком належати чоловікові – найбільше прагнення. Саме ця рабська залежність відштовхує від неї коваля, вільного афроамериканця, і він відправляє її в дорогу назад на ферму: “I want you to go. <...> Because you are a slave. <...> I am a slave because Sir trades for me. <...> No. You have become one. <...> I am adoring you. <...> And a slave to that too” (Morrison, 2009: 166). Для неї не існує нічого і нікого, крім коханого: “No holy spirits are my need. No communion or prayer. You are my protection. Only you” (Morrison, 2009: 81), “You are my shaper and my world as well” (Morrison, 2009: 83). Психологічна травма дитинства – відмова від неї матері, перша дорога в незвідане заклали в її підсвідомості страх бути покинутою: “Here I am not the one to throw out” (Morrison, 2009: 161). Цей страх робить її жорстокою, вона завдає шкоди маленькому хлопчику, коли ревниво захищає своє право належати ковалю, хазяїну, хоча й обраному нею добровільно. Вона стає рабою за власним вибором: “<...> a slave by choice” (Morrison, 2009: 167). Таким чином дорога Флоренс набуває метафоричного значення – це дорога у свідоме, психологічне рабство. Флоренс розпочинає свій

шлях як рабиня за соціальним статусом, а закінчує його в рамках роману як людина, для якої рабство стало її внутрішньою сутністю.

На відміну від Флоренс, індіанка Ліна має прагнення самоідентифікації. Переживши загибель рідного села під час епідемії, вона була врятована європейськими солдатами, які відвезли її до пресвітеріан. Адаптувавшись до їхнього способу життя, вона все ж зберегла в собі те, що було виховане в ній племенем. Ліна – розумна, роботяща, лояльна, здатна знайти вихід із будь-якої ситуації, терпляча: “Afraid of once more losing shelter, terrified of being alone in the world without family, Lina acknowledged her status as heathen and let herself be purified by these worthies” (Morrison, 2009: 55). Вона терпить жахливе ставлення молодого хлопця й оточення, яке, незважаючи на те, що вона прийняла їхню релігію і культуру, продовжує ставитися до неї, як до дикунки і, по суті, перетворює її на безправну рабину: “She had no standing in law, no surname and no one would take her word against a Europe” (Morrison, 2009: 61). Вона внутрішньо опирається рабству, у яке її заганяють, але пресвітеріани продають Ліну як рабину, хоча вона була народжена вільною. Прибувши на ферму Ваарка, Ліна не втрачає себе, зберігає пам'ять про своїх предків, їхні вірування і навички, шукає гармонії в єдності із природою: “Solitude would have crushed her had she not fallen into hermit skills and become one more thing that moved in the natural world. She cawed with birds, chatted with plants, spoke to squirrels, sang to the cow and opened her mouth to rain” (Morrison, 2009: 57). Духовно Ліна не перетворюється на рабину, хоча віддано служить Джейкобу Ваарку і його дружині: “Her loyalty, he believed, was not submission <...>” (Morrison, 2009: 178). Спочатку на фермі Ваарків до індіанки ставилися майже як до члена сім'ї. Для Ребекки, хоча й не одразу, вона стала не тільки помічницею, але й подругою: “They became friends” (Morrison, 2009: 62). Коли Ребекка захворіла, Ліна всіляко намагалася їй допомогти. Вона хотіла, щоб хазяйка одужала: “Don't die, Miss. Don't. Herself, Sorrow, a newborn and maybe Florens – three unmastered women and an infant out here, alone, belonging to no one, became wild game for anyone” (Morrison, 2009: 68). Після смерті Джейкоба Ліна розуміла, що якщо хазяйка не вилікується, ферма може бути виставлена баптистами на аукціон, оскільки Ваарки не мали дітей. Ліна усвідомлювала, що, хоча внутрішньо вона нескорена, для інших вона була звичайною кольоровою рабинею без документів і прав, на рідній землі вона почувалася вигнанницею:

"<...> I am an exile here" (Morrison, 2009: 69). Після одужання Ребекка дуже змінилася. Втративши чоловіка, вона стала жорстокою, почала ставитися до робітниць ферми, як до рабниць. Ребекка вже не думала про них, як про членів сім'ї, їй не цікавили їхні почуття. Вона біла Сорроу і вирішила продати Флоренс, хоча знала, як дорога вона Ліні. Вона примушувала Ліну супроводжувати її до церкви, але не дозволяла заходити, залишала її сидіти при дорозі в будь-яку погоду: "She requires her company on the way to church but sits her by the road in all weather because she cannot enter. Lina can no longer bathe in the river and must cultivate alone" (Morrison, 2009: 187). Отже, у метафоричному значенні дорога Ліни – це дорога в рабство. Вона розпочинає свій шлях як вільна людина, а закінчує його як рабниця, для якої рабство ніколи не було і не буде її внутрішньою сутністю.

У дорозі розпочинається і знайомство читача з одним із головних героїв роману, представником білих переселенців із Британії, Джейкобом Ваарком. Джейкоб Ваарк був сиротою і жив у злиднях, доки не успадкував землю в Новій Англії. Із цього моменту починається його шлях у Новий Світ і в ньому. Він мріяв займатися сільським господарством: "His whole life had been a mix of confrontation, risk and placating. Now here he was, a ratty orphan become landowner, making a place out of no place, a temperate living from raw life" (Morrison, 2009: 13). Він намагався створити місце спокою, усамітнення і захищеності, де він і його дружина Ребекка, яку він виписав з Англії, могли б жити щасливо разом: "They leaned on each other root and crown. Needing no one outside their sufficiency. Or so they believed" (Morrison, 2009: 102). Але сувора реальність принесла втрати і розчарування. Вони втратили трьох синів незабаром після пологів, їхня п'ятирічна донька загинула від удару коня, а ферма виявилася не такою прибутковою, як Джейкоб сподівався. Саме ці думки супроводжували його в дорозі на Південь, у штат Меріленд, куди він вирушив, щоб вимагати борг від власника тютюнової плантації, сеньйора Д'Ортеги. Джейкоб із презирством ставився до колоніальної «аристократії» – рабовласників, які ведуть розкішне життя напоказ. Ще більшу огиду викликало у Джейкоба рабство: "Flesh was not his commodity" (Morrison, 2009: 25). Коли Д'Ортега наполіг на тому, щоб Джейкоб у сплату боргу вибрав будь-якого з його рабів, Джейкоб ледь міг витримати це видовище – невільників, які вишукалися напоказ за наказом господаря: "<...> he couldn't stay there surrounded by a passel of slaves whose silence made him imagine an avalanche seen from a great distance"

(Morrison, 2009: 26). Проте він погоджується, його вибір падає на чорну жінку-кухарку, але вона пропонує замість себе свою малолітню доньку. Так у будинку Джейкоба з'являється рабниця Флоренс. Зрештою у Джейкоба налічується троє жінок-рабниць, з яких він купив тільки Ліну, а Флоренс і Сорроу взяв, на його думку, з милосердя: "And the acquisition of both could be seen as rescue" (Morrison, 2009: 40). Дорога напряму пов'язана зі змінами в поглядах і особистості Джейкоба. Коли мандрує Вірджинією, Джейкоб Ваарк роздумує над нещодавно ухваленими законами, які забороняли чорношкірим збиратися, подорожувати, носити зброю, але дозволяли білим убивати чорношкірих. Він уважав що це не закони, а беззаконня: "In Jacob Vaark's view, these were lawless laws <...>" (Morrison, 2009: 12). У романі точно вказані місце і час – Вірджинія, 1682 р., чим акцентується офіційне узаконення рабства і закріплення його жорстокими правовими актами. Зустрічі в цій дорозі впливають на погляди і подальше життя Джейкоба. Вражений кам'яним будинком Д'Ортеги, оточеним залізним парканом, він вирішує побудувати собі такий у Новій Англії, де навіть найбагатші люди в той час жили в дерев'яних будинках. Будівництво такого житла потребує великих грошей, яких фермерством не заробити. Нова зустріч на зворотному шляху повертає його думки до Барбадосу, де жорстокою експлуатацією рабської праці на плантаціях цукрового очерету він може отримати необхідні гроші для омріяного будинку. Йому здається, якщо це віддалені плантації, використання рабів виглядає інакше, ніж на плантаціях Д'Ортеги: "And there was a profound difference between the intimacy of slave bodies at Jublio and a remote labor force in Barbados" (Morrison, 2009: 40). Отже, дорога білого колонізатора Джейкоба – це, по суті, дорога до визнання рабства і рабовласництва.

Висновки. Аналіз хронотопу дороги в романі Тоні Моррісон "А Мерсі" показав, що зміст роману великою мірою розкривається саме через хронотоп дороги. Дороги, якими проходять герої роману, набувають метафоричного значення життєвого шляху, через них розкриваються і зміни в їхньому соціальному статусі, і розвиток їхніх особистостей, і їхні життєві позиції. Дороги героїв даного роману поступово набирають символічного значення. Для одних це дорога в рабство, для інших – до рабовласництва. Ці дороги в сукупності символізують шлях розвитку колоній Північної Америки в XVII ст. – шлях до узаконення рабства. Час і простір поєднуються в долях героїв, і через час і простір їхні долі переломлюються. Без розуміння метафоричного значення дороги

в романі неможливе повне розуміння художніх образів. Проведений аналіз свідчить про багатофункціональність хронотопу. У розглянутому романі завдяки метафоризації і символіці простежується роль хронотопу дороги в забезпеченні самотності і своєрідності авторської трактовки обраної теми – теми позбавлення кольорового населення прав і свобод, узаконення рабовласництва й укорінення його у свідомості колонізаторів.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що проведений аналіз відкриває можливості для більш детального і глибокого вивчення функцій і ролі хронотопу, для теоретичних узагальнень стосовно часових і просторових відносин, художньо освоєних у літературі, а також для вивчення поетики романів Тоні Моррісон, для досліджень її манери авторської оповіді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1979. 423 с.
2. Карасик О. «Жалость» Тони Моррисон: идейно-художественное своеобразие романа. *Филология и культура*. 2010. № 20. С. 152–155
3. Копистянська Н. Час і простір у мистецтві слова : монографія. Львів : ПАІС, 2012. 344 с.
4. Кухаренко В. О функциональном расслоении художественного времени. *Записки з романо-германської філології*. Одеса : Латстар, 2003. № 14. С. 87–98.
5. Лотман Ю. О русской литературе. Статьи и исследования: история русской прозы и теория литературы. Санкт-Петербург : Искусство, 1997. 700 с.
6. Шупта-В'язовська О. Проблеми вивчення художнього часу і простору у контексті літературознавчої термінології. *Історично-літературний журнал*. 2007. № 13. С. 49–54.
7. Bystrov Y., Telegina N. Polyphony of Toni Morrison's "A Mercy" : The Fugal Form. *Neophilologus*. 2019. Vol. 104. Iss. 2. P. 283–300.
8. Morrison T. *A Mercy*. New York : Vintage International, 2009. 196 p.
9. Shrivastava J., Varghese J. A Cognitive Approach to the Trauma Narrative in Toni Morrison's "A Mercy". *Language and Semiotic Studies*. 2016. Vol. 2. № 1. P. 133–145.

REFERENCES

1. Bakhtin M. M. *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of creating writing]. M.: Iskusstvo, 1979. 423 p. [in Russian].
2. Karasik O. B. "Zhalost'" Toni Morrison: idejno-khudozhestvennoe svoebrazie romana ["A Mercy" by Toni Morrison: the ideological and artistic originality of the novel]. *Philology and culture*. 2010. № 20, pp. 152–155 [in Russian].
3. Kopystianska N. Chas i prostir u mystetstvi slova [Time and space in literary arts] : monohrafiia. Lviv: PAIS. 2012. 344 p. [in Ukrainian].
4. Kukharensko V. O funkczionalnom rassloenii khudozhestvennogo vremeni [About functional layering of artistic time.]. *Notes on Romano-Germanic Philology*. Odesa: Latstar, 2003. № 14, pp. 87–98 [in Russian].
5. Lotman Yu. M. O russkoj literature. Stati i issledovaniya: istoriya russkoj prozy i teoriya literatury [About Russian literature. Articles and Research: History of Russian Prose and Theory of Literature]. SPb.: Iskusstvo. 1997. 700 p. [in Russian].
6. Shupta-Viazovska O. Problemy vyvchennia khudozhnogo chasu i prostoru u konteksti literaturoznavchoi terminolohii [Problems of studying artistic time and space in the context of literary criticism terminology]. *Historical and literary journal*. 2007. № 13, pp. 49–54 [in Ukrainian].
7. Bystrov Y., Telegina N. Polyphony of Toni Morrison's "A Mercy": The Fugal Form. *Neophilologus*. 2020. Vol. 104, Issue 2. P. 283–300. [in English].
8. Morrison T. *A Mercy*. New York: Vintage International, 2009. 196 p. [in English].
9. Shrivastava J., Varghese J. A Cognitive Approach to the Trauma Narrative in Toni Morrison's "A Mercy". *Language and Semiotic Studies*. 2016. Vol. 2, № 1. P. 133–145. [in English].